

Shahid Rajaei Teacher
Training University

**Shahid Rajaei Teacher Training University- Iran Ontological
Researches**
Semi-Annual Scientific Journal
ISSN (print): 2345-3761 (online): 2676-4490
Type: Research

Vol.11, No. 21
Spring & Summer 2022

Journal Homepage: www.orj.sru.ac.ir

Challenge Contemporary Platonism for Theism in View of William Craig

Tayyebeh Shaddel¹
Hossein Atrak²

Abstract

Contemporary Platonists acknowledge that some abstract objects, such as mathematical objects, exist necessarily, eternally and independent. On the other hand, biblical theism and classical theism acknowledge that God is the sole ultimate reality. This is the challenge that Platonism has posed to the theology of the Scriptures and classical theology, as a result of which God is not the only independent, necessary, and uncreated reality. William Craig, a contemporary American theist philosopher, believes that theism is in trouble with Platonism. As a result, a monotheistic theist cannot hold the Platonic realist view about abstract beings and believe that abstract beings have uncreated, necessary and transcendent

---

¹. PhD of Islamic Philosophy, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran,
corresponding author shaddelt@gmail.com

². Associate Professor, University of Zanjan. Zanjan, Iran

Atrak.h@znu.ac.ir

Received: 25/10/2021

Reviewed: 17/02/2022

Revised: 20/06/2022

Accepted: 02/07/2022

existences. Craig believes that accepting such beings with these characteristics is incompatible with God's perfection, omnipotence, and the doctrine of creation, and he seeks to cite some Bible verses to prove the incompatibility of Platonism with traditional Christian theology. He believes that the above challenge will be solved by moving from a realistic view to a non-realistic view, regarding abstract entities. It seems that Craig's arguments are not defensible with regard to the discussions of the foundations of wisdom in the science of principles, and the application and generality of creatures for all being other than God on the base of the verses cited by him is not correct.

Keywords: Abstract Objects, Platonism, Theism, Craig.

Problem Statement

One of the attributes of God in classical Theism is that "God is the only existent enjoying self-existence" and no other being is characterized by this attribute. God is the sole ultimate reality. On the other hand, some other philosophers believe that in addition to the concrete objects, namely God, angels or intellects, humans, books, machines, stars, planets, etc., there are other objects such as numbers, functions, possible worlds, sets, propositions, attributes, shapes, types, etc. which at least some of these abstract objects consider necessary, uncreated and eternal. So, if the existence of abstract beings is accepted as non-created entities, in the prima facie a problem arises for the traditional theist; because the point is that there are some beings that God did not create, and they, like God, are independent beings enjoying self-existence being. Therefore, Craig believes that abstract entities are considered a threat to God's existence. He has presented several arguments to show this inconsistency.

Craig believes that there is abundant evidence in the Bible of God's status exclusive position as the sole ultimate reality. There are New Testament phrases in the Gospel of John and the Epistles of Paul that express the reality of God as the sole independent reality.

Craig argues that the assumption that a multitude of beings are regarded as abstract objects the realm of concrete objects created by God to be very small and infinitesimal in comparison with abstract objects.

Craig argues that the requirements of systematic and logical theology require that God be the source of all things apart from Himself. God, as a perfect being, must be the source of any reality other than himself; and the maximal degree of this property is to be the cause of everything that exists. If God were the cause only of some of the beings that exist, His greatness would be diminished.

According to Craig, if there were an entity independent of God, God would have no power to destroy or create it. Therefore, the belief in the existence of uncreated and independent entities called abstract objects is not only incompatible with the

monotheism of God, but the attribute of God's omnipotence would be attenuated by the independent existence of abstract objects.

Craig's other objection to Platonism is its incompatibility with God's independence. God somehow It depends also in virtue of standing in relation to this deity object that He is God (deity).

Method

The method of this research is descriptive-analytical.

Findings and Results

It seems that some introductory topics in philosophy can be used in criticizing Craig's argument. The argument is that according to the first condition of the preliminary points in wisdom, saying that "everything entered the realm of existence through him", means objective and concrete things, such as: sky, earth, galaxies, human, animals and everything in this is the material world. Neither the speaker nor the common people of his audience paid any attention to the abstract objects when talking about God and the created world; Therefore, it can be said that because the speaker of the word has been unaware of them, the abstract objects are not subject to the of that proposition, that is, being a creature. Also, according to the third premise of wisdom, it can be claimed that there is a certain amount of trust in the position of the addressee; Because 1) since the addressees of the Word in the Bible are the common people, it could not be understood by the people to speak of abstract objects; Therefore, the subject of their discussion has been the creation of the material world. 2) In addition to what has always been a question for people, both ordinary and educated people, throughout history, the question of how the heavens and the earth, the sun, the moon, the stars, the animals and the seas and the mountains, the animals and the plants were created, in general, living and inanimate beings have been in this material world, not the abstract objects mentioned. Therefore, the use and generality of this biblical phrase is not a reason for not fulfilling the preconditions of correct wisdom.

In other words, the language of the scripture seems to be an ordinary language. The ordinary language that human beings, use on a daily basis, are sometimes in form of proverbs, and sometimes in form of figuratively and irony, and so on.

References

Balaguer M. *Platonism and Anti-Platonism in Mathematics*. NewYork, Oxford University Press;1998.

Barth K. *Church dogmatics. The Doctrine of God*, V2. T.H. Paarker, W. B. Johnston, H. Knight, J.L.M. Haire (Trans). G.W. Bromily & T. F. Torrance (Eds.), Edinburgh: T. & T. Cl ark. Scotland; 2000.

-
- Cooper J. *Panentheism- The Other God of the Philosophers: From Plato to the Present*. Michigan: Baker Academic; 2006.
- Craig W. *God Over All, Divine Aseity and the Challenge of Platonism*. United Kingdom: Oxford Press. 2016.
- Fitzgerald P. Stump and Kretzmann. Time and Eternity. *The journal of Philosophy*.1985; 82(5): 260-269.

Shahid Rajaee Teacher Training University- Iran
 Ontological Researches
 semi-annual scientific journal
 ISSN (print): 2345-3761 (online): 2676-4490
 Type: Research

Vol.11, No. 21
 Spring & Summer 2022

پژوهش‌های هستی‌شناختی
 دو فصلنامه علمی
 نوع مقاله: پژوهشی
 سال یازدهم، شماره ۲۱
 بهار و تابستان ۱۴۰۱
 صفحات ۱۱۳-۱۳۸

چالش افلاطون‌گرایی معاصر برای خداباوری توحیدی از نگاه ویلیام کریگ

طیبه شاددل^۱
 حسین اترک^۲

چکیده

افلاطونیان معاصر اذعان می‌کنند که برخی اعیان انتزاعی، مانند: اعیان ریاضی به نحو ضروری، فرازمانی، نامخلوق و مستقل وجود دارند. از سوی دیگر، بر اساس الهیات کتاب مقدس و الهیات کلاسیک خداوند تنها موجود قائم‌بالذات و مستقل است. بنابراین، افلاطون‌گرایی برای الهیات کلاسیک چالشی مهم ایجاد می‌کند که بر اساس آن، خداوند تنها واقعیت مستقل، ضروری و نامخلوق نیست. ویلیام کریگ، فیلسوفِ خداباور معاصر آمریکائی، معتقد است خداباوری توحیدی با افلاطون‌گرایی دچار مشکل می‌شود. در نتیجه، یک خداباور توحیدی نمی‌تواند در باب اعیان انتزاعی به دیدگاه واقع‌گرایی افلاطونی قائل شود و معتقد باشد که اعیان انتزاعی هویاتی نامخلوق، ضروری و فرازمانی

shaddelt@gmail.com
 Atrak.h@znu.ac.ir

^۱. دکتری فلسفه اسلامی دانشگاه شهید مدنی تبریز، ایران، نویسنده مسئول
^۲. دانشیار گروه فلسفه دانشگاه زنجان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۰۳
 تاریخ داوری: ۱۴۰۰/۱۱/۲۸
 تاریخ اصلاح: ۱۴۰۱/۰۳/۳۰
 تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۱۱

هستند. کریگ معتقد است قائل شدن به موجوداتی با این ویژگی‌ها با کمال خداوند، قدرت مطلق و آموزه خلقت ناسازگار است و برای اثبات دیدگاه ناسازگاری افلاطون‌گرایی با الهیات سنتی مسیحی به برخی آیات انجیل استناد می‌جوید. وی بر این باور است که با گذر از نگاه واقع‌گرایی به دیدگاه ناواقع-گرایی در باب اعیان انتزاعی، چالش فوق برطرف می‌شود. به نظر می‌رسد استدلال‌های کریگ با توجه به مباحث مقدمات حکمت در علم اصول قابل دفاع نباشد و استفاده اطلاق و عمومیت مخلوق بودن ماسوی الله از آیات مورد استناد او صحیح نیست.

کلمات کلیدی: اعیان انتزاعی، افلاطون‌گرایی، خداباوری توحیدی، کریگ.

مقدمه

این مقاله به بررسی یک موضوع هستی‌شناختی درباره کیفیت وجود اعیان انتزاعی، مانند: اعداد، مجموعه‌ها، اشکال، اوصاف، قضایا...، و چالشی که دیدگاه افلاطونی در باره وجود عینی و ضروری‌اِزلی آنها در حوزه الهیات برای خداباوری توحیدی ایجاد می‌کند، از دیدگاه ویلیام کریگ، فیلسوف دین آمریکایی معاصر می‌پردازد. پرسش اصلی این تحقیق آن است که آیا افلاطون‌گرایی در باب کیفیت وجودی اعیان انتزاعی و باور به وجود عینی و ضروری آنها چالشی برای خداباوری توحیدی محسوب می‌شود یا نه؟ دیدگاه کریگ در این رابطه چیست؟ اهمیت این بحث علاوه بر اینکه نشان‌دهنده عدم انسجام دیدگاه افلاطونیان معاصر در باب اعیان انتزاعی با خداباوری کلاسیک است، نشان‌دهنده ارتباط تنگاتنگ شاخه‌های گوناگون فلسفه با یکدیگر مانند تأثیر فلسفه ریاضی بر فلسفه دین است که کریگ آن را به نیکی به تصویر کشیده است. در این پژوهش، بعد از ایضاح اصطلاحات ضروری و تبیین چالش افلاطون‌گرایی، استدلال‌های افلاطونیان معاصر مانند کواین و اینوگن برای واقع‌گرایی اعیان ریاضی تبیین خواهد شد؛ سپس دلایل مبتنی بر متن مقدس و دلایل الهیاتی بر نادرست بودن چنین دیدگاهی از سوی کریگ بیان می‌گردد. در نهایت، ادعای کریگ مورد نقد و بررسی قرار خواهد گرفت.

۱. معناسازی

این تحقیق مبتنی بر اصطلاحاتی است که پیش از ورود به اصل مسئله، معناسازی آنها ضرورت دارد.

۱-۱. افلاطون‌گرایی

افلاطون در هستی‌شناسی خود علاوه بر خداوند، موجودات نامخلوق دیگری را فرض می‌گرفت که آن موجودات نامخلوق بخشی از جهان فیزیکی که خلق شده‌اند، نیستند، بلکه آن‌ها مربوط به عالم عقل که نسبت به جهان فیزیکی بسیار واقعی‌ترند، هستند. این موجودات، مثل یا ایده‌های افلاطونی هستند. برخی از محققان این ایده‌ها را به چهار نوع (۱) ریاضی، (۲) اخلاقی، (۳) انواع طبیعی و (۴) انواع مصنوعی تقسیم کرده‌اند (Cooper, 2006, p 34). افلاطون در رسالهٔ تیمائوس می‌گوید که خداوند از این ایده‌های نامخلوق به عنوان الگو در خلق جهان فیزیکی استفاده می‌کند (افلاطون، ۲۰۰۱، ص ۱۷۲۴). از آنجا که این ایده‌ها اموری متعالی، ضروری، سرمدی و نامخلوق هستند. از این‌رو، خداوند تنها واقعیت بنیادین و قائم‌بالذات نخواهد بود (Craig, 2016, p 3).

افلاطونیان معاصر گرچه در برخی مسائل با افلاطونیان کلاسیک تفاوت دارند. ولی با آنها در این اعتقاد که علاوه بر خداوند هویت نامخلوقی چون اعیان ریاضی وجود دارند، متفق‌القول‌اند. افلاطونیان معاصر به منظور متمایز ساختن هویتی مانند حقایق ریاضی از اعیان انضمامی (concrete objects) آنها را اعیان انتزاعی (abstract objects) می‌نامند و معتقدند این اعیان انتزاعی، حقایق نامخلوق، فرازمانی و ضروری هستند (Craig, 2016, p 9-10).

افلاطون‌گرایی دو تقریر شدید و ضعیف دارد. افلاطونیان شدید، اعیان انتزاعی را دقیقاً به اندازهٔ امور فیزیکی موجود در این جهان واقعی می‌پندارند. از نگاه افلاطونیان شدید، فهرست وجودشناسی جهان را باید گسترش داد و در کنار امور انضمامی، اموری انتزاعی، شامل اعداد، قضایا و اوصاف را نیز قرار داد (Craig, 2016, p 9). در مقابل، افلاطونیان ضعیف، نگاه وجودشناختی ضعیف‌تری نسبت به اعیان انتزاعی دارند. به نظر می‌رسد، نزد این متفکران، اعیان انتزاعی صرفاً امور معناشناختی هستند و کیفیت وجودشناختی برابری با امور انضمامی ندارند. افلاطون‌گرایی ضعیف مشکلی برای خدا‌باوری ایجاد نمی‌کنند. تمرکز این پژوهش بر افلاطون‌گرایی شدید و چالشی است که آن برای الهیات سنتی مسیحی ایجاد می‌کند.

۱-۲. اعیان انتزاعی و انضمامی

فیلسوفان از ارائه معیاری جهت تمایز اعیان انتزاعی از اعیان انضمامی طفره می‌روند و این تمایز را صرفاً با ارائه ذکر مثال به تصویر می‌کشند. اموری مثل اعیان ریاضی (مانند اعداد، توابع، مجموعه‌ها و ...)، قضایا، اوصاف، جهان‌های ممکن، مرکز منظومه شمسی، خط استوا، شخصیت‌های تخیلی، مدل‌های علمی، وضع امور و کلیات اعیان انتزاعی هستند و اموری مثل خداوند، فرشتگان، ستاره‌ها، سیاره‌ها، اتومبیل‌ها، کوارک‌ها، الکترون‌ها، دئوکسی‌ریبونوکلئیک اسید (DNA) و ... امور انضمامی هستند (Pelbani, 2020, pp 1-2; Gould, 2014, pp 2-21). بنابراین با توجه به مثال‌های ذکر شده برخلاف آنچه ممکن است به ذهن برسد، تمایز میان اعیان انتزاعی و انضمامی، تمایز میان مجرد و مادی یا تمایز امور فرازمان و زمان‌مند، فرامکان و مکان‌مند یا تمایز میان ضرورت و ممکن نیست، یعنی نمی‌توان گفت امور انتزاعی اموری مجرد، فرازمان، فرامکان و ضروری هستند و در طرف مقابل اعیان انضمامی اموری مادی، زمانمند، مکانمند و ممکن هستند. زیرا همان‌طور که در مثال‌ها ملاحظه می‌شود خداوند با این‌که موجودی مجرد، ضروری، فرازمان و فرامکان است در عین حال یک عین انضمامی است. یا از طرف دیگر خط استوا و مرکز منظومه شمسی با وجود این‌که از مصادیق اعیان انتزاعی در نظر گرفته می‌شوند، با این وجود، ممکن، زمانمند و مکانمند هستند. بنابراین این معیارها نمی‌تواند به نحو کلی بر همه مصادیق صدق کند (Craig, 2016, pp 4-6). بنابراین بسیاری بر این باورند که تشخیص اعیان انتزاعی تنها با روش سلبی است، یعنی با ذکر ویژگی‌های اعیان انضمامی و اینکه این اعیان آن ویژگی‌ها را ندارند می‌توان اعیان انتزاعی را شناخت (Pelbani, 2020, p 2). کریگ معتقد است می‌توان تنها این معیار را برای تشخیص و تمایز اعیان انتزاعی از اعیان انضمامی به کار برد که اعیان انتزاعی فاقد اثر علی هستند. از این‌رو، با دیگر اعیان، رابطه علی و معلولی ندارند و بی‌اثر بودنشان به لحاظ علی یک ویژگی اساسی اعیان انتزاعی است (Craig, 2016, p 6). مارک بلگوئر، استاد فلسفه دانشگاه کالیفرنیا، امر انتزاعی را چیزی می‌داند که وجود دارد اما زمانمند و مکانمند نیست و چنین اموری غیر فیزیکی، غیرذهنی و غیر علی هستند (Balaguer, 1998, p 3).

۱-۳. واقع‌گرایی و ناواقع‌گرایی اعیان انتزاعی

واقع‌گرایی به طور خلاصه، به دیدگاهی گفته می‌شود که چیزی مستقل از فعالیت شناختی ما، و به عبارتی، مستقل از درک ما وجود دارد. این چیز ممکن است اشیا، پدیده‌ها و اوصاف باشند (Owen, 1995, p 2)؛ بنابراین، واقع‌گرایی در باب اعیان انتزاعی به دیدگاهی گفته می‌شود که مطابق آن، اعیان ریاضی، اوصاف، جهان‌های ممکن وجود واقعی و عینی دارند و از این رو، این دیدگاه در برابر نومی‌الیسم قرار می‌گیرد.

در مقابل، ناواقع‌گرایی به دیدگاهی گفته می‌شود که معتقد است اعیان انتزاعی وجودی عینی و مستقل از فاعل شناسا ندارند. نکته مهم در تمایز واقع‌گرایی با افلاطون‌گرایی این است که واقع‌گرا می‌تواند در عین قائل شدن به وجود اعیان انتزاعی و استقلال آنها از انسان فاعل‌شناسا، آنها را اموری انضمامی در نظر بگیرد؛ به عنوان مثال، مفهوم‌گرایی در باب اعیان انتزاعی یک دیدگاه واقع‌گرا نوافلاطونی است که آنها را اموری انضمامی، به عنوان اندیشه‌های خداوند، در نظر می‌گیرد. فارابی و برخی از فیلسوفان اسلامی، مثل افلاطونی را به صور عقلی و علمی اشیا نزد خداوند و در علم او، به عنوان امور ثابت و فناپذیر، در نظر می‌گیرند که خداوند جهان مادی را بر اساس این صور عقلی پدید آورده است (صابری ورزنده، ۲۰۱۳، ص ۱۰۷).

لذا می‌توان گفت بین واقع‌گرایی و افلاطون‌گرایی رابطه عموم و خصوص مطلق وجود دارد، یعنی هر افلاطون‌گرایی به‌طور قطع، واقع‌گرا است. اما برخی واقع‌گرایان نوافلاطون‌گرا هستند. ممکن است کسی در عین حال که در باب اعیان ریاضی واقع‌گرا است و معتقد به وجود و هستی چنین حقایقی باشد، با این حال، آنها را انضمامی در نظر بگیرد نه انتزاعی (Craig, 2016, p 7).

۲. افلاطون‌گرایی و چالش الهیاتی آن

یکی از اوصاف خداوند در خدا‌باوری توحیدی کلاسیک این است که «خداوند تنها موجود قائم‌بالذات است» و هیچ موجود دیگری متصف به این وصف نمی‌گردد. خداوند تنها واقعیت بنیادین است. ایرناتوس، یکی از آباء کلیسا، می‌نویسد: «خداوند که تنها موجود نامخلوق است بر همه چیز تفوق و برتری دارد، نخستین همه‌چیز و علت نخستین همه موجودات

است» (Irenaeus, 2014, p 428). همچنین کارل بارث، متأله برجسته سوئیسی، می‌نویسد: «خداوند به هیچ چیز وابسته نیست. او به هیچ چیز خارج از خودش محدود نمی‌شود... بلکه هر چیزی که وجود دارد وابسته به اراده اوست» (Barth, 2000, p 560). از سوی دیگر، برخی دیگر از فیلسوفان بر این باورند که علاوه بر جهان اعیان انضمامی، یعنی خداوند، فرشتگان یا عقول، انسان‌ها، کتاب‌ها، ماشین‌ها، ستارگان، درختان و ... اعیان دیگری نیز مانند اعداد، توابع، جهان‌های ممکن، وضع‌امور، مجموعه‌ها، قضایا، اوصاف، اشکال و ... وجود دارند که حداقل برخی از این اعیان انتزاعی را ضروری، نامخلوق و فرازمانی در نظر می‌گیرند. بنابراین اگر وجود اعیان انتزاعی به عنوان هویت نامخلوق پذیرفته شود، در مواجهه اول برای خدا باور توحیدی سنتی، مشکل ایجاد می‌شود. از این رو کریگ معتقد است اعیان انتزاعی تهدیدی برای قائم‌بالذات بودن خداوند تلقی می‌شوند (Craig, 2016, p 13). برخی دیگر مانند پلانتینگا، فیلسوف خدا باور معاصر آمریکائی، بر این باورند که افلاطون‌گرایی با حاکمیت مطلق خداوند ناسازگار است؛ یعنی حقایق ریاضی، مانند: « $2+2=4$ » که بالضرورة صادق‌اند، اموری فراتر از کنترل و اراده خداوند هستند و در نتیجه، چالشی روشن برای حاکمیت مطلق خداوند ایجاد می‌کنند. پلانتینگا معتقد است روشن است که این امور همیشگی هستند، یعنی نه آغاز دارند و نه پایان. گرچه می‌توان گفت که زمانی وجود داشته است که هیچ انسانی وجود نداشته؛ ولی هرگز نمی‌توان گفت که زمانی بوده است که اموری مانند: وصف انسانیت یا قضیه «انسان‌ها وجود دارند» وجود نداشته‌اند. این وصف و این قضیه همواره وجود داشته‌اند. امور انتزاعی، به طور طبیعی، به عنوان خواص و کیفیات ضروری واقعیت در نظر گرفته می‌شوند. عدم وجود چنین اموری غیرممکن است (Plantinga, 2003, pp 3-4). لکن «به نظر می‌رسد وجود و ضرورت این امور به گونه‌ای متمایز از خداوند، با حاکمیت مطلقش ناسازگار است» (Ibid, p 5). گرچه راسل نیز مسئله اعیان انتزاعی و مشکل تبیین وجودی آنها را در کتاب *مسائل فلسفه* بیان کرده است، ولی از آنجا که وی خدا باور نبود، طبیعتاً برای او مشکل عدم سازگاری آنها با خدا باوری توحیدی طرح نشده است (Gould, 2011, p 225).

۳. استدلال بر وجود اعیان انتزاعی

۳-۱. استدلال ضرورت

یک استدلال غالب به نفع افلاطون‌گرایی در بحث‌های فلسفی معاصر، استناد به ضرورت حقایق ریاضی و دیگر اعیان انتزاعی است. برای افلاطونیان حداکثری، اعیان انتزاعی و اشیا فیزیکی معمولی در یک حد هستی‌شناختی قرار دارند. مارک اشتاینر، فیلسوف افلاطونی، تأکید می‌کند که اعداد طبیعی دقیقاً به همان معنایی که مولکول‌ها یک امر عینی هستند، عینیت دارند و شیء و ابژه محسوب می‌شوند (Craig, 2016, p 16). همانطور که کواین بیان کرده است: «اعداد (از هر نوعی)، توابع و مفاهیم ریاضی دیگر به همان اندازه برای نظریاتی که آنها را به کار می‌برند جداناپذیر محسوب می‌شوند که اتم‌ها، الکترون‌ها برای مواد، سنگ‌ها و... ضروری هستند» (Quine, 1981, p 182).

کواین و پاتنم، فیلسوف و ریاضیدان آمریکایی، بر این باورند که ضرورت ریاضیات برای علوم تجربی دلیل خوبی برای اعتقاد به وجود حقایق ریاضی است. آنها از این واقعیت نسبتاً چشمگیر که ریاضیات برای علم ضروری است، به نتیجه‌های جدی متافیزیکی رسیده‌اند و قائل به این شده‌اند که اعیان ریاضی به ویژه مجموعه‌ها از وجود واقعی برخوردارند. در واقع، این استدلال بیان می‌کند که برای تبیین بهترین نظریه‌های علمی مراجعه به حقایق و هست‌های ریاضی ضروری است. بنابراین، باید به وجود این امور ریاضی متعهد باشیم. این استدلال معروف به «استدلال ضرورت» (The Indispensability Argument) است. شبیه این استدلال از جانب کسانی که در باب اعیان ریاضی ناواقع‌گرا، لکن در باب سایر امور نظری علمی، مانند: کوارک‌ها، الکترون‌ها، سیاه‌چاله‌ها و ... واقع‌گرا هستند، به کار رفته است. در واقع آنها چیزی را، مشابه بحث کواین و پاتنم، به عنوان توجیه واقع‌گرایی در مورد کوارک‌ها و سیاه‌چاله‌ها می‌پذیرند، لکن در باب اعیان ریاضی ناواقع‌گرا هستند. کواین معتقد است کسانی که در باب امور نظری، مانند: کوارک‌ها، الکترون‌ها و سیاه‌چاله‌ها واقع‌گرا هستند و برای اثبات واقعیت این اعیان، به ضرورت و نتایج عظیم آنها برای علم استناد می‌کنند، ولی از سوی دیگر، همین استدلال را در مورد اعیان ریاضی نمی‌پذیرند، دچار یک نوع دوگانگی در برخورد با وجود اعیان و مصداق مَثَل یک بام و دو هوا هستند (Quine, 1980, p 45). استدلال کواین به نحو ذیل صورت‌بندی شده است:

- (۱) ما باید نسبت به همه ذواتی که برای بهترین نظریه‌های علمی ما گریزناپذیر هستند، تعهد هستی‌شناختی داشته باشیم.
- (۲) اعیان ریاضی برای بهترین نظریه‌های علمی ما گریزناپذیرند.
- (۳) نتیجه: پس ما باید به اعیان ریاضی تعهد هستی‌شناختی داشته باشیم (Colyvan, 2019).

۲-۳. استدلال نام شخصی

در این استدلال از گزاره‌های صادق به واقعیت اعیان انتزاعی پی‌برده می‌شود. راسل معتقد است اموری به نام کلیات وجود دارند و هستی آنها اعتباری محض نیست، یعنی هستی آنها قائم به ذهن نیست و مستقل از ادراک ذهن ماست. برای مثال، در قضیه «قزوین در شمال تهران است» که یک قضیه صادق است، علاوه بر تهران و قزوین، حقیقتی دیگر به عنوان «شمال بودن» وجود دارد که از نظر راسل، نمی‌تواند امر ذهنی باشد (راسل، ۲۰۱۱، صص ۱۲۶-۱۲۵). بنابراین راسل در باب کلیات قائل به این نظر است که آنها واقعاً وجود دارند.

بلگوئر این استدلال را به نحو ذیل صورت‌بندی می‌کند:

(۱) اگر گزاره‌ای ساده‌ای به شکل «الف ب است»؛ یا «الف مرتبط با ب است»؛ یا ... به معنای واقعی کلمه صادق باشند، آن‌گاه اعیانی که نام‌های شخصی مدلول آنهاست، وجود دارند. برای مثال، وقتی گفته می‌شود گزاره «گل رز قرمز است»، گزاره‌ای صادق است و استعاری نیست؛ آن‌گاه، باید گلی به عنوان موضوع و قرمزی به عنوان محمول وجود داشته باشد.

(۲) گزاره‌های ساده و صادقی وجود دارند که نام‌های شخصی‌ای را شامل می‌شوند که به چیزهایی که فقط می‌توانند اعیان انتزاعی باشند، اشاره می‌کنند (وضع مقدم).

(۳) بنابراین، اعیان انتزاعی وجود دارند (وضع تالی) (Balaguer, 2019; Craig, 2016, pp 45-46).

به همین ترتیب می‌توان گفت:

(۱) اگر یک گزاره وجودی یا جزئی به معنای واقعی کلمه (تحت‌اللفظی) صادق باشد، آن‌گاه اعیان مرتبط با آنها وجود دارد. به عنوان مثال، اگر گزاره وجودی «بعضی از افراد، نماینده مجلس هستند» صادق باشد، این گزاره به این معنی است که دست کم یک نفر وجود دارد که نماینده مجلس است.

(۲) گزاره‌های وجودی‌ای واقعاً وجود دارند که سور وجودی آن گزاره‌ها اموری را در برمی‌گیرد که فقط می‌توانند اعیان انتزاعی دانسته شوند (وضع مقدم).

(۳) بنابراین اعیان انتزاعی وجود دارند (وضع تالی).

۳-۳. استدلال اینوگن: بر نامخلوق بودن امور انتزاعی

ون اینوگن، خدا‌باور افلاطونی، واقعیت را به دو مقوله انحصاری و فراگیر یا همان انضمامی و انتزاعی تقسیم می‌کند. وی بر این اعتقاد است که امور متعلق به هر مقوله، دقیقاً به همان معنایی که دارند، وجود دارند. او دیدگاه ناواقع‌گرایان که معتقدند این امور انتزاعی توسط انسان خلق شده‌اند، را رد می‌کند و معتقد است که اعیان انتزاعی وجودی نامخلوق، مستقل، عینی دقیقاً مانند وجود نامخلوق خداوند دارند. او مثال یک مجموعه تهی را ذکر می‌کند که این مجموعه تهی بالضروره و بدون وابستگی به هر چیز دیگری وجود دارد. اما آیا می‌توان گفت که توسط خدا خلق شده است؟ هرگز؛ چون مجموعه تهی چیزی نیست که بخواهد خلق شود. اینوگن اعتراف می‌کند که پذیرش چنین دیدگاهی، برای یک مسیحی خدا‌باور ناخوشایند خواهد بود. اما فکر می‌کند ما به لحاظ عقلانی ناچار هستیم که وجود چنین امور نامخلوقی را تصدیق کنیم (Van Inwagen, 2009, p 19).

او می‌نویسد: «زمانی که می‌گوییم که خدا خالق همه چیز است، ما درباره اموری مانند دریاها، کوه‌ها، طوفان‌ها، خورشید، ماه، کهکشان و سیاه‌چاله‌ها، فرشتگان و نفوس انسانی سخن می‌گوئیم. فکر نمی‌کنم مراد ما از همه چیز، اعیان انتزاعی، مانند: قضایا، اوصاف، اعداد و اشکال نیز باشد» (Van Inwagen, 2015, p 290).

اینوگن دو استدلال برای این ادعا که امور انتزاعی نامخلوق‌اند، ارائه کرده است:

۳-۳-۱. استدلال نخست: عدم امکان جمع امر ضروری و مخلوق

۱) امور انتزاعی نوعاً به عنوان هویت ضروری در نظر گرفته می‌شوند؛ ۲) چیزی که ضروری است نمی‌تواند مخلوق واقع شود؛ ۳) پس امور انتزاعی نامخلوقند (Van Inwagen, 2009, p 5). در واقع، اینوگن معتقد است ضرورتِ امور انتزاعی مستلزم نامخلوق بودن آنهاست.

۳-۲. استدلال دوم: علی بودن خلقت

استدلال دوم اینوگن برای نامخلوق بودن امور انتزاعی توسل به رابطه علی-معلولی بین خالق و مخلوق است. بدین صورت که خلق در عام‌ترین معنای خود دلالت بر یک رابطه علی بین دو چیز، خالق و مخلوق، می‌کند. اما امور انتزاعی داخل ارتباطات علی نیستند و با چیزی رابطه علی-معلولی ندارند. بنابراین امور انتزاعی نامخلوق هستند (Ibid).

۴. استدلال‌های کریگ بر ناسازگاری افلاطون‌گرایی با خداباوری

کریگ، در کتاب *خدا و رای همه چیز، استقلال خداوند و چالش افلاطون‌گرایی* (۲۰۱۶)، دیدگاه افلاطون‌گرایی را تبیین و بررسی کرده است. او بر این باور است که متفکری که خود را به نظام فکری خداباوری توحیدی پایبند، بداند نمی‌تواند از دیدگاه واقع‌گرایی افلاطونی دفاع کند. وی چندین استدلال برای نشان دادن این ناسازگاری ارائه کرده است.

۴-۱. استدلال مبتنی بر متن مقدس

کریگ بر این باور است که شواهد فراوانی در عهد جدید در انجیل یوحنا و نامه‌های پولس بر جایگاه انحصاری خداوند به عنوان تنها واقعیت بنیادین وجود دارد. یکی از این متون مهم دیباچه انجیل یوحناست: «در آغاز کلمه بود و کلمه با خدا بود و کلمه، خدا بود. او در آغاز با خدا بود. همه چیز به واسطه او پا به عرصه هستی می‌گذارند و بدون او هیچ چیز به وجود نمی‌آید» (یوحنا ۱: ۱-۵). کریگ معتقد است این عبارات اشاره دارد که هیچ موجود سرمدی غیر از خدا وجود ندارد. زیرا هر چیز دیگر از طریق او و به واسطه او به وجود می‌آید. بنابراین، کریگ بر این باور است که دیباچه یوحنا ارزش متافیزیکی دارد و دلالت بر آن دارد که خداوند تنها موجودی است که به نحو سرمدی و مستقل وجود دارد. هیچ موجود سرمدی و نامخلوقی، هم‌ردیف خداوند وجود ندارد. کریگ مدعی است، علاوه بر انجیل یوحنا، در نامه‌های پولس نیز شواهد فراوانی مبنی بر مقام و موقعیت خداوند به

عنوان تنها واقعیت غایی و نامخلوق وجود دارد (Craig, 2016, p 24)، مانند: «همه چیز از او و به او و برای اوست» (رساله به رومیان، ۱۱، ۳۶). «لیک از برای ما تنها یک خدا هست، خدای پدر که همه چیز از اوست و ما به سوی او می‌رویم، و تنها یک خداوند هست، عیسی مسیح که همه چیز به میانجی او است و ما به میانجی او می‌رویم» (رساله اول به گرتیان، ۸، ۶).

ممکن است گفته شود گرچه آیه سوم دیباچه یوحنا کلی است و به نظر می‌رسد تمام امور را مخلوق در نظر می‌گیرد، لکن این احتمال وجود دارد که یوحنا در آن زمان اساساً از وجود امور انتزاعی ناآگاه بوده باشد؛ چه بسا اگر از وجود چنین اموری آگاه بود، آنها را از دامنه مخلوقات استثنا می‌کرد. کریگ با تبیین دو احتمال به این اشکال مقدر پاسخ می‌دهد.

۴-۱-۱. احتمال آگاه نبودن یوحنا از اعیان انتزاعی

کریگ معتقد است اگر فرض شود یوحنا هرگز به امور انتزاعی نیندیشیده است، از این‌رو، سور قضیه خود را کلی قرار داده است، آن‌گاه می‌توان گفت همین احتمال در مورد امور انضمامی، مانند: کوارک‌ها، کهکشان‌ها و سیاه‌چاله‌ها نیز مطرح است و می‌توان گفت احتمالاً یوحنا به این دسته از امور انضمامی نیز نیندیشیده و از وجود آنها اساساً بی‌خبر بوده است. ولی با این وجود، می‌توان گفت اگر یوحنا از وجود چنین اموری آگاه بود، قطعاً آنها را مخلوق در نظر می‌گرفت. بنابراین، اگر موجودات ریزتر از اتم در حیطه آیات دیباچه یوحنا قرار می‌گیرند، اعداد و قضایا نیز همین‌طور خواهند بود. لذا اگر امور انتزاعی وجود داشته باشند، چنان‌که افلاطونیان می‌اندیشند، پس ذیل سور کلی عبارت یوحنا قرار گرفته و مخلوق خواهند شد. خارج ساختن آنها از دامنه سور، خودسرانه عمل کردن است.

اما برخی به این قیاس کریگ موافق نیستند و معتقدند قیاس امور انتزاعی با اموری مانند: الکترون، کوارک‌ها و ... قیاس مع‌الفارق است. زیرا یوحنا از وجود اموری مانند الکترون و ... ناآگاه بوده است، لکن کاملاً واضح است که این امور فیزیکی هستند نه انتزاعی. بنابراین نمی‌توان با قیاس به امور فیزیکی گفت امور انتزاعی نیز در دامنه سور کلی آن گزاره قرار می‌گیرند (Pelbani, 2020, pp 3-4).

همچنین کریگ می‌گوید اگر یک فیلسوف مدرن، امر انتزاعی را برای یوحنا توضیح دهد و

به او بگوید افلاطونیان قرن بیست و یک بر این باورند که چنین اموری، مستقل از ذهن هستند و دقیقاً به شدت و حدت اشیا فیزیکی وجود دارند، یوحنا بدون شک پاسخ خواهد داد که اگر چنین اموری واقعاً وجود داشته باشند، حتماً باید مخلوق عقل الهی محسوب گردند (Craig, 2016, p 18).

۴-۱-۲. احتمال آگاه بودن یوحنا از اعیان انتزاعی

کریگ معتقد است می‌توان این فرض را در نظر گرفت که یوحنا در زمان تألیف دیباچه انجیلش، از این اندیشه که امور انتزاعی نیز در کنار امور انضمامی وجود دارند و نامخلوق هستند، آگاه بوده باشد. زیرا در زمان یوحنا، افلاطون‌گرایی کلاسیک به افلاطون‌گرایی میانه تبدیل شده بود. آموزه عقل یا لوگوس آفریننده که در دیباچه یوحنا به چشم می‌خورد، به طور گسترده‌ای نزد افلاطونیان میانه یافت. فیلون آموزه عقل (لوگوس) را با خداواری یهودی تطبیق داد. شباهت‌های میان فیلون و آموزه‌های یوحنا از لوگوس به حدی زیاد است که اکثر محققان یوحنایی، در حالی که نمی‌خواهند وابستگی مستقیم یوحنا به فیلون را تأیید کنند، اذعان دارند که مؤلف دیباچه انجیل یوحنا با فیلون در یک سنت عقلانی مشترک بوده و تفسیری مبتنی بر فلسفه افلاطونی میانه از سفر پیدایش داشته‌اند. لذا کریگ معتقد است با توجه به شباهت نزدیک آموزه لوگوس در دیباچه یوحنا به آموزه فیلون، این احتمال وجود دارد که مؤلف دیباچه از ارتباط لوگوس با مثل آگاه بوده است (Craig, 2016, p 23).

از این‌رو، کریگ معتقد است این امر کاملاً محتمل است که یوحنا به دیدگاه افلاطونیان میانه در باب خدا و امور انتزاعی باور داشته است، یعنی همان‌گونه که افلاطونیان میانه مثل را وابسته به ایده نیک در نظر گرفته‌اند یوحنا نیز اعیان انتزاعی را وابسته به خداوند در نظر گرفته است (Craig, 2016, p 23-24).

۴-۲. ناسازگاری با آموزه سنتی خلقت

کریگ معتقد است فرض اینکه انبوهی از هویات به‌عنوان امور انتزاعی واقعی و در عین حال نامخلوق در نظر گرفته شوند، باعث می‌شود قلمرو اعیان انضمامی که به واسطه خداوند به وجود می‌آیند، در قیاس با اعیان انتزاعی، بسیار کوچک شود. این نتیجه، به

وضوح مستلزم ناچیزانگاری آموزه خلقت است. بنابراین، کریگ بر این باور است که یوحنا در عبارت خود دامنه سور کلی را به نحوی اراده نموده است که شامل هر چیزی جز خداوند و کلمه‌اش می‌شود. اگر هویت انتزاعی واقعاً مستقل از خدا وجود داشته باشند، آن‌گاه خداوند صرفاً تنها منشأ بخش ناچیزی از موجودات خواهد شد. حتی اگر اعیان انتزاعی قلمرو وسیعی را در بر نگیرد، وجود هر موجودی مستقل از خدا، هرچه باشد، با صفت خالق همه چیز بودن خداوند ناسازگار است.

۳-۴. ناسازگاری با وصف کمال

کریگ معتقد است علاوه بر شهادت کتاب مقدس و پیشوایان آغازین مسیحیت به مقام خداوند به عنوان تنها واقعیت بنیادین، الزامات الهیات سیستماتیک و منطقی مستلزم این نکته است که خداوند منبع همه چیز به غیر از خود او باشد. خداوند به عنوان یک موجود کامل، باید منشأ و سرچشمه قائم بالذات هر واقعیتی غیر از خودش باشد؛ و بالاترین مرتبه این وصف این است که علت هر چیزی که وجود دارد، باشد. اگر خداوند فقط علت برخی از موجودات باشد، بزرگی او تقلیل خواهد یافت (Craig, 2016, p 41).

۴-۴. ناسازگاری با قدرت خداوند

به عقیده کریگ، اگر موجودی مستقل از خداوند وجود داشته باشد، خداوند فاقد قدرت از بین بردن یا به وجود آوردن آن خواهد شد. یک موجود قادر مطلق می‌تواند به اراده خود به موجودی وجود ببخشد یا وجودش را بگیرد. بنابراین، اعتقاد به وجود اموری نامخلوق و مستقل به نام اعیان انتزاعی نه تنها با توحید ذاتی خداوند ناسازگار است بلکه وصف قدرت مطلق خداوند نیز تضعیف خواهد شد (See: Craig, 2016, p 41).

۵-۴. ناسازگاری با استقلال خداوند

اشکال دیگر کریگ علیه افلاطون‌گرایی ناسازگاری آن با استقلال خداوند است. البته این اشکال کریگ فقط بر افلاطونیان کلاسیک وارد است نه افلاطونیان معاصر. کریگ معتقد است چون در نزد افلاطونیان، الهیت (deity) یک عین انتزاعی است که مستقل از خداوند

وجود دارد و خداوند برای برخورداری از وصف الهیت باید در ارتباط خاصی با آن عین قرار بگیرد، از این‌رو نزد افلاطونیان خداوند اصلاً به نحو مستقل وجود نخواهد داشت (Craig, 2016, p 43).

۵. پیشنهاد کریگ: گذر از واقع‌گرایی به ناواقع‌گرایی

کریگ در واقع نگاهی حداکثری به آموزه‌های کلاسیک در باب اوصاف خداوند دارد. در دوره معاصر بحث‌های فراوانی حول اوصاف خداوند و انسجام آنها صورت گرفته است. به عنوان مثال، سویین‌برن در باب بسیاری از این اوصاف جهت تلائم با یافته‌های جدید بشر معتقد است باید بسیاری از اوصاف که در سنت کلاسیک به نحو مطلق فهم می‌شدند به نحو تعدیل‌یافته‌تر فهم شوند. ایشان در باب علم خداوند قدرت و خالق بودن دیدگاهی رقیق‌تر از دیدگاه کلاسیک ارائه می‌دهد (See: Swinburne, 1993, pp 155-183). لکن، به نظر می‌رسد کریگ با نگاه حداکثری به آموزه‌های کلاسیک مانند آموزه خلقت، قدرت مطلق خداوند، کمال خداوند جهت هماهنگی خداباوری با افلاطون‌گرایی بر این باور است که باید از یک نگاه واقع‌گرایانه نسبت به چنین اموری به ناواقع‌گرایی گذر نمود. در واقع کریگ به هیچ وجه راضی به این نمی‌شود که تلقی تعدیل‌یافته‌تری از خالق بودن، قدرت مطلق و ... خداوند را بپذیرد. کریگ معتقد است چرا باید فکر کنیم که زبان انسانی واقعیت را به‌گونه‌ای برای ما بازتاب می‌کند که ما مجاز هستیم وجود اعیان انتزاعی و متافیزیک را به وسیله تحلیل زبانی دریابیم (Craig, 2016, p 97).

۶. نگاه محدودتر به آموزه خلقت

اینوگن و ولترستورف برای حل چالش افلاطون‌گرایی برای الهیات سنتی راه حل متضادی با کریگ ارائه کرده‌اند و معتقدند که باید در آموزه خلقت در کتاب مقدس و اوصاف الهی به عنوان تنها موجود قائم به ذات در الهیات سنتی اصلاحی ایجاد شود. اینوگن معتقد است سور کلی در گزاره‌های مربوط به خلقت، باید محدود به اموری شود که رابطه علی و معلولی بین آنها برقرار است و چون اعیان انتزاعی نمی‌توانند داخل چنین رابطه علی و خلقی با خدا شوند، در نتیجه، آنها ذیل سور گزاره کتاب مقدس قرار نمی‌گیرند. وی

می‌نویسد: با توجه به استدلال‌هایی که ارائه شده، من ناچار از پذیرش اعیان انتزاعی هستم. از این رو باید زمانی که اعتقادنامهٔ نیقیه را می‌خوانم عبارت «خدا خالق هر آنچه پیدا و ناپیداست است» را به نحو محدودتر شده‌ای بپذیرم تا تنها اموری که می‌توانند رابطهٔ علی-معلولی با خدا داشته باشند، داخل شوند. بنابراین، الهیات باید خود را از پرداختن به اموری که داخل ارتباط علی و معلولی نمی‌شوند، معاف کند و آن را بدون نگرانی و دغدغه به خدمتکار خود، فلسفه، واگذار کند (Van Inwagen, 2009, p 19). از این رو اینوگن می‌نویسد: «از نظر من، هیچ کس حتی خداوند نیز نمی‌تواند عین انتزاعی را خلق کند» (Ibid, p 17). پس اعیان انتزاعی نامخلوقند.

ولترستورف، فیلسوف معاصر آمریکائی، نیز به عنوان یک خداباور افلاطونی معتقد است دامنه خلقت باید محدود در نظر گرفته شود؛ نباید سور به گونه‌ای لحاظ شود که شامل امور انتزاعی گردد (Morrise & Menzel, 1986, p 354). او استدلال می‌کند اگرچه سور گزاره‌های مربوط به خلقت، کلی است؛ لکن این کلی بودن نمی‌تواند مانع فهم محدود از خلقت شود. زیرا تمایز میان خالق و مخلوق در متن مقدس بنا به دلایل دینی بوده است نه مبتنی بر دلایل متافیزیکی یا نظری (Gould, 2014, p 7). از این رو، وی معتقد است هیچ نیازی نیست که خداباور مسیحی سنتی به آموزهٔ حداکثری استقلال - حاکمیت خداوند باور داشته باشد (Gould, 2010, p 7).

۷. نقد و بررسی

همانطور که مشاهده شد استدلال‌های کریگ بر ناسازگاری افلاطون‌گرایی با خداباوری توحیدی مبتنی بر استناد به برخی آیات انجیل بود. توسل به سور کلی یک قضیه برای شمول آن به یک مصداق گرچه از نظر منطقی امری کاملاً درست است، ولی مبتنی بر این پیش‌فرض هرمنوتیکی است که گویندهٔ آن سخن کاملاً تطفن به عنوان کلی موضوع، سور قرار گرفته بر سر آن و صدق محمول بر تمام مصادیق آن موضوع داشته است. اگر گوینده‌ای گزاره‌ای کلی همراه با یک سوری کلی مانند: «هر الفی ب است» بگوید. ولی توجه‌اش تنها به مجموعه‌ای خاص از مصادیق (ج) که ذیل عنوان الف قرار می‌گیرند بوده باشد و از شمول آن عنوان بر مصادیق و مجموعه‌ای دیگر (د) غافل بوده است. عبارت بکار رفته توسط او

کلی بوده، ولی با چنین استدلال زبان‌شناختی، نظیر استدلال کریگ، نمی‌توان برخلاف مقصودی اصلی گوینده از گزاره بیان شده توسط او چنین نتیجه‌گیری کرد که مرادش این است که تمام مصادیق دو مجموعه (ج) و (د)، مشمول حکم (ب) هستند. به عنوان مثال، شخصی را در نظر بگیرید که در منطقه‌ای زندگی می‌کند که تمام مردم آن سیاه‌پوست هستند و وی تابحال انسان سفیدپوستی ندیده است. او عبارتی این چنین بیان می‌دارد: «هر انسانی سیاه پوست است». مقصود وی از «هر انسانی»، انسان‌های سیاه پوستی بوده است که تا بحال در طول عمرش دیده است. ولی عبارتش در عالم واقع، مشمول انسان‌های سفیدپوست نیز می‌شود و اتفاقاً محمول گزاره درباره آنها صادق نیست. آیا اکنون می‌توان گزاره او را کاذب دانست؟

در بیان فنی، این موضوع در علم اصول فقه تحت عنوان چگونگی استفاده اطلاق از ظاهر یک عبارت مطلق بیان شده است. علمای علم اصول شرط استفاده اطلاق از ظاهر مطلق یک گزاره را مشروط به مقدمات و شروطی دانسته‌اند که از آن تعبیر به مقدمات حکمت می‌کنند (نک. زارعی شریف، ۲۰۱۱، ص ۴۷). مسئله این است که اگر مولایی به عبدش بگوید: «همه عالمان را تکریم کن»، آیا این سخن شامل عالم فاسد نیز می‌شود و این عبد موظف به اکرام عالمان فاسق نیز هست یا نه؟ در نگاه اول، ممکن است کسی چنین استدلال کند که چون مولا عبارتش را به طور مطلق بیان کرده است، پس شامل عالمان فاسد هم می‌شود و عبد موظف به اکرام آنهاست. ولی علمای علم اصول چنین استنباطی را مشروط به وجود مقدمات حکمت دانسته‌اند.

اصولیین در تعداد مقدمات حکمت با یکدیگر اختلاف دارند، ولی سه مورد از آنها که در مسئله ما کاربرد دارد، به این شرح است. یکی این است که گوینده در مقام بیان تمام مراد خود باشد و قصد اجمال و اهمال‌گویی یا شوخی نداشته باشد یا فرض غفلت در کلام او قابل متصور نباشد. گاه گوینده در مقامی نیست که بخواهد تمام مقصود خود را به شنونده منتقل کند، بلکه تنها در صدد بیان اصل حکم و تشریح چیزی است و قصد دارد جزئیات حکم را در فرصتی دیگر بیان کند. لذا در چنین شرایطی از ظاهر مطلق کلام او نمی‌توان استفاده اطلاق کرد و آن حکم را بر تمام مصادیقش جاری ساخت؛ برای مثال، خداوند در مقام بیان اصل حکم و جوب حج در قرآن می‌فرماید: «وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ» (آل

عمران / ۹۷). ظاهر آیه مطلق است و سخن از وجوب حج بر همه مردم دارد؛ مخصوصاً به قرینه «ال» استغراق که بر سر «ناس» آمده است. اما فقهای اسلامی با این استدلال که خداوند در این آیه در مقام بیان اصل تشریح حج بوده است، نه بیان تمام حکم آن، استفاده اطلاق از این آیه را صحیح نمی‌دانند. مقدمه دوم از مقدمات حکمت، عدم وجود قرینه، اعم از قرینه متصله یا منفصله، بر مقید بودن مراد متکلم است. روشن است که در صورت وجود قرینه مُقید، دیگر نمی‌توان استفاده اطلاق از ظاهر یک کلام کرد. (نک. مظفر، ۲۰۰۷، ص ۱۳۶؛ زارعی، شریف، ۲۰۱۱، ص ۴۷-۴۸). مقدمه سوم، عدم وجود قدر متیقن در مقام مخاطب است. برخی چون آخوند خراسانی و پیروانش، محقق عراقی و محقق اصفهانی، این قید را شرط دانسته‌اند. ولی برخی نیز مانند محقق نائینی و پیروانش آن را قائل نیستند (علمی، ۲۰۱۲، ص ۳۹). گاهی مخاطب و متکلم در مورد مصداق معینی از یک موضوع با یکدیگر صحبت می‌کنند و متکلم به اعتبار اینکه مصداق موضوع برای مخاطبش روشن است، کلامش را به طور مطلق ذکر می‌کنند و نیازی به ذکر قید نمی‌بینند. در نتیجه، در چنین شرایطی اخذ به اطلاق کلام او به خاطر وجود قدر متیقن نادرست است. مثالی که در این مورد زده می‌شود این است که مولا با عبدش درباره فواید گوشت گوسفند سخن می‌گوید و پس از مدتی به شوق آمده و می‌گوید: «اشتر اللحم» (گوشت بخر). در این جا اگر چه کلمه «لحم» مطلق بیان شده است، ولی قدر متیقن در مقام محاوره، گوشت گوسفند است و آن عبد در صورت اخذ اطلاق کلام و خرید گوشت گاو که مصداق دیگری از «لحم» است، دچار خطا خواهد بود (نک. آخوند خراسانی، ۲۰۰۸، ص ۲۴۷؛ مظفر، ۲۰۰۷، ص ۱۳۷). در واقع، از نظر آخوند خراسانی وجود قدر متیقن در محاوره به منزله وجود قرینه لفظی تقیید کننده است (مظفر، ۲۰۰۷، ص ۱۳۷).

به نظر می‌رسد بتوان از بحث مقدمات حکمت در نقد استدلال کریگ استفاده کرد. استدلال چنین است که بر اساس شرط اول از مقدمات حکمت، گوینده این کلام مرادش از «همه چیز به واسطه او یا به عرصه هستی گذاشت»، امور عینی و انضمامی، مانند: آسمان، زمین، کهکشان‌ها، انسان، حیوانات و هر آنچه در این عالم مادی است، بوده است. نه گوینده این سخن و نه مردم عامی مخاطب او، به هنگام گفتگو درباره خدا و جهان خلقت، هیچ توجهی به اعیان انتزاعی نداشته‌اند؛ پس می‌توان گفت که چون گوینده کلام از آنها غافل

بوده است، اعیان انتزاعی مشمول حکم آن قضیه، یعنی مخلوق بودن، نمی‌شوند. همچنین بر اساس مقدمه سوم حکمت هم می‌توان ادعا کرد که در اینجا قدر متیقن در مقام مخاطب وجود دارد؛ به این دلیل که (۱) چون مخاطب کلام در کتاب مقدس مردم عامی هستند، صحبت از اعیان انتزاعی برای مردم قابل درک نمی‌توانست باشد؛ بنابراین، موضوع بحث آنها خلقت عالم مادی بوده است. (۲) علاوه بر اینکه آنچه برای مردم، اعم از مردم عامی و تحصیل‌کرده همیشه، در طول تاریخ، سؤال بوده است، پرسش از چگونگی خلق آسمان‌ها و زمین، خورشید و ... به طور کلی، موجودات زنده و بی‌جان در این عالم مادی بوده است نه اعیان انتزاعی نامبرده. بنابراین، استفاده از اطلاق و عمومیت این عبارت کتاب مقدس به دلیل عدم تحقق مقدمات حکمت صحیح نیست.

همچنین می‌توان گفت که به نظر می‌رسد زبان متن مقدس یک زبان عرفی است. زبان عرفی که انسان‌ها به طور روزمره از آن استفاده می‌کنند که گاه در آن ضرب‌المثل استفاده می‌شود، گاه از زبان طنز و گاه از زبان ایجاز و کنایه و ... بسیاری از ناهماهنگی‌هایی را که در متن مقدس با دیدگاه‌های علمی و فلسفی دیده می‌شود، ناشی از برداشت‌های علمی و فلسفی از زبان متن مقدس است. از این‌رو، می‌توان در این موضع، حق را به ولترستورف داد و با نگاه او همدلی کرد که هدف متن مقدس در تمایز خالق و مخلوق دینی بوده نه متافیزیکی. البته این سخن به معنای طرفداری از افلاطون‌گرایی معاصر نیست.

برخی نیز بین امر فرازمانی از امر سرمدی تمایز قائل شده‌اند که با تمسک به آن چالشی را که افلاطون‌گرایی برای الهیات سنتی ایجاد می‌کند می‌توان حل کرد؛ یعنی با وجود پذیرش فرازمانی بودن اعیان انتزاعی، نمی‌توان آنها را با وجود سرمدی و فوق‌زمانی خدا قابل مقایسه دانست مثلاً، اشکالی بر توحید ذاتی خدا دانست. اگر بپذیریم که اعداد، قضایا دارای وصف فرازمانی هستند، اما آنها وجود سرمدی ندارند؛ مشکلی برای خداواری پیش نمی‌آید. زیرا چیزی که سرمدی است، در مرتبه نخست، باید واجد حیات باشد. مراد از حیات نیز یعنی دارای وصف آگاهی بودن است نه حیات زیستی و بیولوژیکی. اما فرازمانی بودن اعداد و قضایا به این معنی است که آنها تخته‌بند زمان و مکان نیستند و در همه زمان‌ها و مکان‌ها صادق‌اند (Fitzgerald, 1985, p 261).

با توجه به این تمایز در معنای سرمدی و فرازمانی نیز می‌توان گفت اگرچه اعیان انتزاعی

مانند قضایا و اوصاف فرازمانی‌اند. اما چون فاقد حیاتند پس با خداوند یک تفاوت قابل توجهی دارند و به نظر می‌رسد همین تمایز برای رفع چالش کفایت می‌کند.

۸. نتیجه‌گیری

در این پژوهش موضع افلاطون‌گرایی شدید در باب اعیان انتزاعی و چالش آن برای خداباوری سنتی از منظر کریگ طرح و تبیین شد. کریگ بر این باور است که دیدگاه افلاطون‌گرایی معاصر علاوه بر اینکه با متن مقدس مغایر است، با دلایل الهیاتی نظیر با اوصاف خداوند نظیر کمال، قدرت، استقلال و آموزه خلقت ناسازگار است. کریگ با نگاه حداکثری به آموزه‌های سنتی چون خلقت و قدرت خداوند معتقد است اساساً یک خداباور مسیحی در باب اعیان انتزاعی نمی‌تواند افلاطونی شدید باشد و ناچار باید به دیدگاه ناواقع‌گرایی گرایش پیدا کند. در مقابل کریگ، افرادی چون ولترستورف و اینوگن معتقدند که باید از نگاه حداکثری به خلقت در الهیات سنتی صرف‌نظر کرد و نگاه اعتدالی به خلقت داشت و مخلوق بودن همه موجودات ممکن توسط خداوند را محدود به اموری دانست که داخل در ارتباط علی و معلولی با خدا هستند.

کریگ برای اثبات دیدگاه ناسازگاری افلاطون‌گرایی با الهیات سنتی مسیحی به برخی آیات انجیل استناد جسته بود که با توجه به مباحث مقدمات حکمت در علم اصول به نظر رسید که استدلال‌های او قابل دفاع نیست و استفاده اطلاق و عمومیت مخلوق بودن ماسوی الله از آیات مورد استناد او صحیح نیست.

با این وجود، پاسخ به چالش افلاطون‌گرایی برای خداباوری توحیدی نیازمند بررسی و بحث کامل درباره کیفیت وجودی اعیان انتزاعی است. در صورت ناواقع‌گرایی اعیان انتزاعی این مشکل از اساس حل خواهد شد. ولی به نظر می‌رسد که حتی با وجود واقع‌گرایی این اعیان نیز باز حل این چالش ممکن خواهد بود.

مشارکت نویسندگان

در نگارش مقاله فوق هر دو نویسنده مشارکت داشته‌اند.

تشکر و قدردانی

از داوران محترم که با نظرات دقیق خود موجب بهبود مقاله شدند سپاسگزاریم.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

منابع و مآخذ

- Balaguer M. *Platonism and Anti-Platonism in Mathematics*. New York, Oxford University Press; 1998.
- ..... "Platonism in Metaphysics", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = Available from <https://plato.stanford.edu/archives/spr2016/entries/platonism/>
- Barth K. *Church dogmatics. The Doctrine of God*, V2. T.H. Paarker, W. B. Johnston, H. Knight, J.L.M. Haire (Trans). G.W. Bromily & T. F. Torrance (Eds.), Edinburgh: T. & T. Clark. Scotland; 2000.
- Bozorgmehr M. [Translation of the *Problems of Philosophy*] Russel B (Author). Tehran: Kharazmi; 2011. Persian.
- Colyvan M. "Indispensability Arguments in the Philosophy of mathematics", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/mathphil-indis/>.
- Cooper J. *Panentheism- The Other God of the Philosophers: From Plato to the Present*. Michigan: Baker Academic; 2006.
- Craig W. *God Over All, Divine Aseity and the Challenge of Platonism*. United Kingdom: Oxford Press. 2016.
- ..... Why Are (Some) Platonists So Insouciant? *Philosophy*. 2011; 86:213–29.
- Fitzgerald P. Stump and Kretzmann. Time and Eternity. *The journal of Philosophy*. 1985; 82(5): 260-269.
- Gould P. a Defense of Platonic Theism [Dissertation]. *Purdue University West*: 2010.
- ..... Introduction to the problem of God and abstract objects. In: Gould, P. (ed.) *Beyond the Control of God? Six Views on the Problem of God and Abstract Objects*, pp. 1–20. London: Bloomsbury; 2014.
- ..... Can God Create Abstract Objects? A Reply to Peter van Inwagen. *Sophia*. 2014;53: 99–112.
- Gould P.M., Davis R. B. Response to William Lane Craig. In: Gould, P.M. (ed.) *Beyond the Control of God? Six Views on the Problem of God and Abstract Objects*, pp. 128–129. London: Bloomsbury; 2014.

- Ilmī, M. R. [Delving into Muḥaqqiq Khurāsānī's View on Addition of the Fourth Premise to the Premises of Ḥikmat], *Journal of Figh and Usul*, 2012; 44, 1:39-52. Persian.
- Irenaeus. *Against Heresies*. Beloved Publishing; 2014.
- Khorasani M.K, *Kefayat al- Asul*. Beirut: Al-Bayt Foundation for the Revival of Heritage; 2008. Arabic.
- Lotfi M. H & Kaviani M. [Translation of *Plato Complete Works*]. Plato (Author). Tehran: Kharazmi Publications; 2001. Persian.
- Morris Th. and Ch Menzel. Absolute Creation. *American Philosophical Quarterly*, 1986; 23 (4): 353–362.
- Muzaffar M.R. *Usul al-Fiqh*, Sadegh Hassanzadeh Maraghi. Qom: Azizi Publications; 2007. Persian.
- Owen B. *Ontological Frameworks: Carnap and Quine on Methods of Ontology*. Illinois: Loyol University Chicago; 1995.
- Pelbani M. in *Abstract Objects for and Against*, José L. Falguera Concha Martnez-Vidal (eds), Springer; 2020.
- Sayar P. [Translation of *New Testament*]. Tehran: Ney; 2019. Persian.
- Plantinga A. *Does God Have a Nature?* Milwaukee: Marquette University Press; 2003.
- Quine W. V. *Theories and things*. Harvard University Press; 1981.
- Saberi varzaneh, h. [The Theory of Platonic Ideas and its History in the Islamic Philosophy]. *hikmat. isra*. 2013; 97-124. Persian
- Swinburne R. *The Coherence of Theism*, Oxford: Clarendon Press. 1993.
- Van Inwagen P. "God and Other Uncreated Things." Timpe, K. (Ed). *Metaphysics and God: Essays in Honor of Eleonore Stump*, 3-20; 2009.
- ..... Did God Create Shapes? *Philosophia Christi*. 2015; 17 (2): 285– 290.
- Zarei Sharif, V. [Surveying the Method of Inference Generalizations by Implementation of Wisdom Rudiments]. *Journal of Islamic Law & Jurisprudence Researches*. 2011; 7(25) :43-66. Persian.

معرفی نویسندگان

طیبه شاددل پژوهشگر و مدرس دانشگاه زنجان است. ایشان کارشناسی فلسفه و حکمت اسلامی را در سال ۱۳۸۷ و کارشناسی ارشد فلسفه اسلامی را در سال ۱۳۹۰ از دانشگاه زنجان و دکتری فلسفه اسلامی را در سال ۱۳۹۹ از دانشگاه شهید مدنی آذربایجان- تبریز کسب کرده است. ایشان رساله دکتری خود را در زمینه فلسفه دین در

باب «مفهوم خدا و انسجام خدا باوری سنتی از منظر ملاصدرا و سویین‌برن» با کسب درجه عالی نگاشته است و بیش از ۷ مقاله علمی- پژوهشی در نشریات علمی ارائه کرده است. همچنین موفق به اخذ رتبه اول در دو دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد در دانشگاه زنجان شده است. آثار پژوهشی ایشان در زمینه فلسفه دین است.

Shaddel, T, PhD of Islamic Philosophy, Philosophy of Religion Researcher, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

✉ shaddelt@gmail.com

حسین اترک دانشیار گروه فلسفه دانشگاه زنجان است. ایشان بیش از ۷۰ مقاله علمی- پژوهشی در نشریات علمی ارائه کرده است و مؤلف کتاب‌های وظیفه‌گرایی اخلاقی کانت (۱۳۹۲) نظریه اعتدال در اخلاق اسلامی (۱۳۹۵) است. همچنین به عنوان پژوهشگر نمونه استان زنجان در حوزه علوم انسانی در سال ۱۳۹۶ برگزیده شده است. ایشان در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶ فرصت مطالعاتی دانشگاه هاروارد را گذرانده‌اند و هم‌اکنون سردبیر و مدیر مسئول نشریه تأملات اخلاقی دانشگاه زنجان و عضو هیئت تحریریه نشریات متافیزیک، تأملات فلسفی و دو فصلنامه اسفار است.

Atrak, H, Associate Professor, Philosophy, University of Zanjan. Zanjan, Iran.

✉ Atrak.h@znu.ac.ir

How to cite this paper:

Tayyebeh Shaddel, Hossein Atrak (2022). Challenge Contemporary Platonism for Theism in view of William Craig. *Journal of Ontological Researches*, 11(21), 113-138. Persian.

DOR: 20.1001.1.23453761.1401.11.21.5.2

DOI: 10.22061/orj.2022.1759

URL: https://orj.sru.ac.ir/article_1759.html

Copyrights for this article are retained by the author(s) with publishing rights granted to SRU Press. The content of this article is subject to the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY-NC 4.0) License. For more information, please visit <https://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>.